

Samen kan het!

Verkiezingsprogramma 2026–2030

The logo for the D66 Epe political party. It features a green square with the text 'D66' in large white letters and 'Epe' in smaller white letters below it. This square is centered within a larger orange square, which is itself centered within a yellow rectangle that fills the page.

D66
Epe

Samen kán het!

Voorwoord

Een plek die als thuis voelt, in een buurt waar mensen elkaar écht zien. Dat is wat we allemaal willen. Waar vrijheid betekent dat je jezelf kunt zijn, en waar we samen groeien — op school, in het werk dat we doen en in wat we voor elkaar kunnen betekenen. Een dorp waar de huisarts je kent, waar ondernemers de ruimte krijgen, waar verenigingen bloeien en waar we elkaar met vertrouwen in de ogen kijken. Met het positieve geloof dat we samen verder komen: schouders eronder, samen — als gemeenschap kan het.

Onze lokale samenleving verandert. Het aantal oudere dorpsgenoten neemt toe en na 2030 zal het aantal inwoners in werkzame leeftijd dalen. Steeds meer mensen wonen alleen, en door de vergrijzing zal dat aantal verder stijgen. Tegelijkertijd worden we als gemeenschap diverser in opleiding, achtergrond, cultuur, religie en inkomen. En terwijl dit gebeurt, verandert de wereld om ons heen razendsnel. Sociale media, kunstmatige intelligentie, robotisering en nieuwe technologieën beïnvloeden hoe we leren, werken, zorgen, ondernemen en met elkaar verbonden blijven.

Te midden van al deze veranderingen wonen wij op de Veluwe — een van de meest bijzondere en groene gebieden van Nederland. Het is een plek waar we fijn kunnen wonen, werken en recreëren. Waar natuur en dorpen elkaar raken en waar rust, ruimte en schoonheid bij ons dagelijks leven hoort. Maar de kwaliteit van onze groene omgeving staat onder druk. De kwetsbare natuur vraagt om zorg. Om verstandig gebruik van de beschikbare ruimte. En om keuzes die recht doen aan zowel de natuurlijke leefomgeving als de mensen die er onderdeel van zijn. Juist daarom maakt het uit welke kant we samen opgaan.

D66 kiest voor verbinding. Voor dorpsgenoten, voor burens, voor een gemeenschap waar iedereen meetelt. We investeren niet alleen in de materiële basis. Maar juist ook in alles wat een samenleving sterk maakt: gezondheid, onderwijs, jeugd, natuur en leefomgeving, veiligheid, cultuur, sport en persoonlijke ontplooiing. We versterken organisaties die het dorpsleven en de buurtschappen dragen — van dorps- en buurthuizen tot sportclubs, van culturele initiatieven tot vrijwilligersgroepen. En we stimuleren ondernemers, maatschappelijke organisaties en sociale initiatieven om binnen de regio samen te bouwen aan een lokale economie waarin brede welvaart gedeeld wordt.

Zo maken we van onze gemeente een plek waar mensen elkaar ontmoeten. Waar we samen zorgen voor onze waardevolle omgeving. En waar de gemeente als betrouwbare partner dichtbij is.

Annemiek van Loon, lijsttrekker

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Levendige dorpen	5
Wat zien wij?.....	7
Wat gaan we doen?.....	8
Woningbouw op maat.....	8
Iedereen doet mee.....	9
Sport, Cultuur & evenementen.....	10
Gezondheid & welzijn voor jong en oud in balans.....	11
2. Krachtig landschap	12
Wat zien wij?.....	14
Wat gaan we doen?.....	15
Vergroenen.....	15
Samenleven met de natuur.....	16
Natuur en leefomgeving in balans.....	16
3. Bruisende economie	18
Wat zien wij?.....	19
Wat gaan we doen?.....	20
Een ondernemersvriendelijke gemeente.....	20
Toerisme en recreatie met kwaliteit in alle seizoenen.....	20
Investeren in groei en baankansen in de zorg, industrie en bouw.....	21
Talent, onderwijs en toekomst van werk.....	21
4. Hoe werken en besturen wij	22
5. Financiële focus	24
Levendige dorpen en betaalbaar wonen – Fijne buurten waar je je thuis voelt.....	25
Iedereen doet mee – Gelijke kansen voor alle inwoners.....	25
Gezond opgroeien, bewegen en oud worden – Sterke mentale en fysieke gezondheid.....	26
Zorg voor natuur en landschap – Ons kostbaarste bezit.....	26
Bruisende lokale economie – Duurzaam ondernemen, lokaal werken.....	26

Levendige dorpen

Levendige dorpen

Onze gemeente heeft alles in zich voor een gezond, gelukkig en betekenisvol leven waarin iedereen kan meedoen. De sociale netwerken zijn sterk en vormen het fundament van onze samenleving.

Wij kiezen voor levendige dorpen met veilige straten, sterke buurten en woningbouw passend bij elke levensfase. Jongeren die willen starten, gezinnen die willen doorgroeien en ouderen die in hun vertrouwde omgeving willen blijven wonen.

Goed onderwijs, cultuur, sport en ondersteuning dichtbij zorgen ervoor dat talent tot bloei komt en niemand buiten de boot valt. Of je nu jong bent of oud, een beperking hebt of nieuw bent in onze gemeente: je telt mee en je hoort erbij. We bieden hulp bij schulden en (energie)armoede.

Wij investeren in sterke mentale en fysieke gezondheid, met aandacht voor preventie, jeugd en ouderen. Zo bouwen we aan een gemeente waar mensen vitaal opgroeien, actief zijn en waardig oud kunnen worden.

Woningbouw op maat

Wij maken voor elk dorp een dorpsvisie.

We stellen een bouwbaas aan die werkt aan een divers woningaanbod voor jong en oud door nieuwbouw en het benutten van bestaande bouw.

Iedereen doet mee

Wij behouden openbaar basisonderwijs in alle dorpen en versterken het speciaal onderwijs.

Wij nemen onze verantwoordelijkheid voor huisvesting en integratie van asielzoekers, statushouders en ontheemden.

Wij zorgen dat mensen met een beperking volop mee kunnen doen in de openbare ruimte en in het maatschappelijk leven.

Jongeren geven wij een sterk adviserende rol bij de thema's die zij belangrijk vinden. Zo maken we beleid inclusief en toekomstbestendig.

Sport, Cultuur & Evenementen

Wij faciliteren aansprekende evenementen voor jong en oud.

Gezondheid en welzijn voor jong en oud in balans

Wij stimuleren buiten zijn en bewegen met ruime en veilige wandel- en fietsroutes.

Wij dragen bij aan sportevenementen met landelijke en lokale aantrekkingskracht.

Wij investeren in preventie op het gebied van fysieke en mentale gezondheid en jeugdzorg.

Wat zien wij?

Onze dorpen veranderen. We krijgen te maken met vergrijzing én ontgroening. Dat is nu al zichtbaar. En dat gaat verder dan zorg alleen. Het gaat over wonen, werken, toegankelijkheid, openbaar vervoer, voorzieningen en de vraag hoe we onze dorpen vitaal houden. Veertigers en vijftigers die hun baan combineren met mantelzorg. Jongeren die wegtrekken naar een betaalbare woning verderop. Ondernemers en verenigingen die toekomstbestendig moeten blijven in een krimpende beroepsbevolking. Deze signalen zijn er — en die pakken we op!

Vergrijzing gaat verder dan kwetsbaarheid, zorgkosten of dementie. Wie breder kijkt, ziet kansen die generaties kunnen verbinden. Een kind- en jeugdvriendelijke buurt met veilige fietsroutes en ruimte om te spelen en elkaar te ontmoeten, is óók aantrekkelijk voor ouderen. Net zoals dorpskernen die levendig en toegankelijk zijn. Die verleiden ouderen om van het buitengebied naar het dorp te verhuizen.

Een basisvoorwaarde is voldoende en breed aanbod van woningen. Naast eengezinswoningen en vrije-sectorappartementen is er een grote behoefte aan betaalbare 1- en 2-persoonswoningen. Voor starters, doorstromers én ouderen. De nieuwe woonagenda is daarom een belangrijke stap vooruit. D66 heeft zich ingezet voor een koppeling met de woonzorgagenda. Want wonen gaat ook over de leefbaarheid, nabijheid, veiligheid, ontmoeting en keuzevrijheid in elke levensfase.

In onze dorpen zijn ook zorgen. De eenzaamheid neemt toe. Er wordt minder buiten gespeeld. En jongeren ervaren steeds meer druk in een wereld die wordt gedomineerd door beeldschermen. We zien dat de groep inwoners die moeten rondkomen van een inkomen onder het sociaal minimum groeit. Net als ongeletterdheid en (verborgen) dakloosheid. Digitale en gewone ongeletterdheid leiden tot uitsluiting en onzekerheid. Er wordt een sterk beroep op de zelf- en samenredzaamheid van inwoners gedaan. Volgens D66 lukt dat alleen in een gemeenschap waarin we elkaar blijven zien en waar we elkaar blijven ontmoeten. Op straat, tijdens het sporten, in de buurt, op school en in de talloze vrijwilligersclubs die het sociale fundament van onze dorpen vormen.

Wat gaan we doen?

Woningbouw op maat

Grip op je leven begint bij de vrijheid om zelf te bepalen wanneer je op jezelf gaat wonen en met wie je dat doet. Door gericht werk te maken van woningbouw, bouwen we aan dorpen waar iedereen een plek kan vinden. Waar je kunt doorstromen van klein naar groter. En later misschien weer van groot naar kleiner. Waar jongeren kunnen starten, gezinnen kunnen doorgroeien en ouderen in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen.

Een **bouwbaas** legt de link tussen lokale initiatieven van woningzoekenden, ontwikkelaars en de gemeente. Als directeur van de gemeentelijke projectorganisatie met mandaat ontwikkelt de bouwbaas een bouwprogramma. Samen met ondernemers en een raad van woningzoekenden. De bouwbaas draagt zorg voor een snelle ontwikkeling van woningen die passen bij de demografische ontwikkelingen, woonwensen en dorpsvisies.

De gemeente neemt het voortouw bij de bouwopgave en ontwikkelt voor ieder dorp een **dorpsvisie**. Samen met de inwoners. D66 wil een pilot organiseren met een burgerberaad. Woningzoekenden worden actief betrokken via bewonersraden, zodat de stem van starters en doorstromers écht meeweegt.

Wij zetten in op **innovatieve vormen van wonen** en voorzieningen zoals splitsen van grote woningen, en multifunctioneel gebruik van gebouwen zodat voorzieningen dichtbij blijven. Cultuur, sport, wonen en werken kunnen daar onder één dak. We benutten de kracht die in onze dorpen aanwezig is en laten die verder groeien tot meer nieuwe ideeën, samenwerking en concrete verbeteringen. We kiezen voor gemengde woonvormen waar jong en oud elkaar ontmoeten, waardoor buurten levendig blijven. Naast nieuwbouw zetten we vol in op verbouw: compacte, duurzame oplossingen die passen bij onze dorpen. Voormalige winkels, scholen, bedrijven, boerderijen en landhuizen kunnen worden omgevormd tot studio's, meer-generatie-woningen en living building-en. We ontwikkelen collectieve woongroepen en geven agrarische ondernemers de kans om van hun boerenerf een woonerf te maken. Bedrijfspanen bieden ruimte aan een woongroep en appartementengebouwen worden opgetopt.

Wij onderzoeken de mogelijkheden voor **permanente bewoning van recreatiewoningen** in het buitengebied buiten de vakantieparken. Dit geeft de bewoners de kans om echt onderdeel te worden van de buurt waar zij wonen. En het biedt perspectief om de woning te verduurzamen.

Wij weten en erkennen dat stikstof een grote uitdaging is als het gaat om bouwen en verbouwen. We kiezen daarom voor duurzame oplossingen, zodat natuurkwaliteit en woningbouw wél samen op kunnen gaan. Er zijn inmiddels veel goede voorbeelden van **innovatief bouwen** waar we van kunnen leren. Zoals industriële houtbouw en prefab woningen. In vergunningen leggen we vast dat nieuwe gebouwen energiezuinig zijn en waar mogelijk hout, hennep, vlas, bamboe en andere hernieuwbare materialen gebruikt worden. Regenwater opvangen, groene daken en zonnepanelen worden vanzelfsprekend. Binnen bestaande woningen moedigen we groene alternatieven voor gas, airco's en traditionele verwarming aan.

Iedereen doet mee

Onderwijs geeft je de vrijheid om te dromen en te kiezen welke nieuwe wegen je in wil slaan voor de toekomst. Kwalitatief hoogwaardig en **divers basisonderwijs** vormt het fundament van onze samenleving. We behouden daarom minimaal één openbare school per dorpskern. We versterken speciaal basisonderwijs. Want dat is een voorwaarde voor ieder kind om te leren en te spelen met kinderen uit de buurt. Ook op de speelplaatsen hoort ieder kind erbij. Wij zorgen voor veilige en toegankelijke speelplekken.

Wij voorkomen samen met scholen het vroegtijdig schoolverlaten bij het voortgezet onderwijs. We zorgen voor cultuurvoorzieningen, waar jongeren hun identiteit kunnen ontwikkelen. We houden **in iedere kern jongerenwerkers** die de jeugd goed kennen. En belangrijker: de jongeren kennen de jongerenwerkers ook. Daardoor wordt het contact laagdrempelig. Zo kunnen we jongeren in hun eigen wijk ondersteunen bij hun behoeften en bij knelpunten snel helpen.

Wij vinden dat we mensen op de vlucht een veilig thuis moeten bieden. We moeten de zorgen van mensen wegnemen met doordacht en effectief beleid, in plaats van met stoere taal. D66 neemt verantwoordelijkheid voor de **huisvesting en integratie van asielzoekers, statushouders en ontheemden**.

Wij leveren als gemeente onze bijdrage aan de landelijke Spreidingswet. Dat doen we door te onderzoeken of we na de sluiting van de tijdelijke asielopvang in 2026 een structurele opvangvoorziening kunnen realiseren. Wij zorgen voor **snelle integratie van asielzoekers en statushouders** door te investeren in hun kansen op werk en taalonderwijs met een meedoen-balie in samenwerking met het COA en Vluchtelingenwerk. Wij pakken overlastgevers snel aan door de samenwerking met de politie en het COA te intensiveren, te verbeteren en maximaal gebruik te maken van de mogelijke strafmaatregelen. Hiermee werken we aan draagvlak in de gemeente voor een structurele asielopvang.

Wij vinden het belangrijk dat **mensen met een beperking** volop mee kunnen doen in onze dorpen. We maken afspraken met sportverenigingen over de toegankelijkheid voor mensen met een beperking, gericht op het organiseren van activiteiten en het aanpassen van voorzieningen zoals kleedruimten.

Wij maken het voor inwoners in situaties van arbeidsbeperking of werkloosheid makkelijker om stappen richting activering te zetten en weer mee te doen. Dat doen we met een **meedoen-balie** in samenwerking met het UWV. Ook gepensioneerden die parttime hun expertise in willen zetten kunnen hier terecht.

Sport, Cultuur & Evenementen

Cultuur houdt onze dorpen en gemeente bij elkaar en maakt ons als samenleving weerbaar: bibliotheken, de carnavalsvereniging, muziekscholen, buurt- en cultuurhuizen, maar ook de verhalen over het landschap en onze geschiedenis — **cultuur is alles wat ons “ons” maakt**. Elk dorp behoudt zijn eigen identiteit. Grotere evenementen zoals E-pop, Jazz & More, het Oener Koefeest, VaasAqua, Epe on Ice, de Paarden4Daagse en het Emsterfeest brengen verbinding tussen de dorpen. Ook het cultureel platform Epe draagt bij met prachtige evenementen. We hebben een mooi aanbod van cultuuronderwijs door het Cultuurplein Noord Veluwe. We zorgen ervoor dat dit allemaal behouden blijft en dat het aanbod zich ontwikkelt. Op basisscholen blijven we inzetten op muziekonderwijs.

Wij richten onze **bibliotheken** in als moderne, laagdrempelige ontmoetingsplekken. Cultuur, educatie en sociale activiteiten komen hier samen voor kinderen, jongeren, ouderen, ondernemers en verenigingen. Hier worden verhalen gedeeld en ontstaan nieuwe ideeën.

We willen voor iedere inwoner een evenement om met plezier naartoe te gaan. Dit kan een groot **evenement** zijn met een festival karakter, maar ook kleinschaliger, zoals het schaapsscheerdersfeest. De gemeente faciliteert en denkt mee in oplossingen om dit blijvend mogelijk te maken.

Sport en bewegen maken wij vanzelfsprekend. Het maakt ons gezond — fysiek én mentaal — en het brengt mensen bij elkaar. In ons prachtige gebied zijn veel rustige **wandel- en fietspaden**. Wij versterken dit netwerk van paden.

Wij maken sport voor iedereen toegankelijk, met uitnodigende brede activiteiten en aangepaste voorzieningen. We stimuleren sportevenementen waar iedereen mee kan doen zoals de Wielerronde van Epe, de Avondwandelvierdaagse en triathlon Epe. Samen met sportverenigingen, huisartsen en maatschappelijke organisaties nemen we maatregelen op het gebied van gezondheid en preventie. We gaan voor **de gezondste generatie ooit**.

Wij ontwikkelen samen met sportverenigingen en culturele instellingen een **sport- en cultuurpas** die korting geeft op sport en cultuur. Zo maken we het aanbod in gemeente Epe aantrekkelijk, zichtbaar en toegankelijk voor iedereen.

Gezondheid en welzijn voor jong en oud in balans

Goede gezondheid en welzijn voor jong en oud zijn in onze gemeente in balans. D66 kiest voor de weg van het benutten van kansen om informele en formele zorg beter op elkaar aan te laten sluiten en om in te zetten op effectieve maatschappelijke ondersteuning, zodat de zorg toegankelijk blijft. Tal van vrijwilligersorganisaties zijn in onze gemeente actief op het gebied van gezondheid en welzijn en in de praktijk al onderdeel van de gezondheids- en welzijnsketen. Denk aan begeleid vervoer van inwoners door een vrijwilligersvervoer-groep en het verzorgen van mensen in hun laatste levensfase in het hospice. Deze vrijwilligersorganisaties zijn goud waard. In een tijd van vergrijzing en individualisering dragen zij zichtbaar bij aan het zelfstandig houden van en het terugdringen van eenzaamheid onder ouderen in onze gemeente. Samenwerking met professionele welzijns- en zorgorganisaties is noodzakelijk en vraagt om **professionalisering van het vrijwilligerswerk** en openheid bij professionele aanbieders. Daarvoor is meer ondersteuning én regie van de gemeente nodig. D66 wil vrijwilligersorganisaties ondersteunen bij verdergaande professionalisering passend bij de vrijwilligerscontext. En de vraag naar informele zorg beter te laten aansluiten op professionele zorg door daarop actief regie en beleid te voeren.

Wij besteden veel aandacht aan mentale gezondheid. Dat begint bij onze jonge inwoners en hun gezinsleden. We organiseren snellere zorghulp voor gezinnen die in de problemen dreigen te komen. Daarvoor zijn **kortere wachtlijsten nodig in de GGZ**. Een lastig vraagstuk om op te lossen. Als gemeente kunnen we daar invloed op uitoefenen. Door bijvoorbeeld met zorgorganisaties en woningcoöperaties te overleggen hoe blokkades weg te nemen. Zo verkorten we de wachtlijsten. Ook onderzoeken we hoe we de ondersteuning van een gezin vanuit verschillende aanbieders nog beter kunnen coördineren.

Wij nemen maatregelen om beroep op **jeugdzorg** te verminderen, door te investeren in **preventie** in samenwerking met consultatiebureaus, armoedebestrijding, schuldphulpverlening, maatschappelijk werk, huisartsen, verslavingszorg en alle andere betrokken partijen. We minimaliseren uithuisplaatsingen van kinderen door zorg gericht op het gezin in de eigen omgeving in te zetten. Mentorschap (JIM= Jouw Individuele Mentor) is daarvoor een beproefde manier. Een samenwerking van betrokkenen rond het kind zoals bijvoorbeeld de school, de sportvereniging, de cultuurvereniging en het buurthuis.

Wij houden de **zorg voor iedereen toegankelijk**. Het eigen risico in de zorgverzekering is voor veel mensen met een minimuminkomen een grote drempel om gebruik te maken van zorg. Wij sluiten daarom aan bij het initiatief van zorgverzekeraars om het eigen risico voor deze groep te vergoeden.

Krachtig landschap

Krachtig landschap

Wij wonen, werken en recreëren op één van de mooiste plekken van de Veluwe. Zo mooi dat mensen uit alle windstreken steeds weer naar onze gemeente komen om te genieten van de rust, ruimte en natuur. Om hier te recreëren en om hier te komen wonen. Wij kiezen ervoor om de natuur en het landschap te versterken. Zo maken we ruimte voor ontwikkeling voor onze inwoners, ondernemers, toerisme en natuur.

Vergroenen

Wij stimuleren nieuwe ideeën met wijkcoaches op het gebied van klimaat, energie en natuur.

Wij verkleinen het risico op natuurbranden.

Wij werken samen met het waterschap, de provincie en omringende gemeenten om natuurherstel voor onze inwoners en bedrijven toegankelijk en aantrekkelijk te maken.

Samenleven met de natuur

Wij helpen bewoners om beter samen te leven met de natuur.

Wij stimuleren lokale voedselproductie en verkoop.

Wij versterken onze kernkwaliteiten rust, stilte en donkerte.

Natuur en leefomgeving in balans

Wij maken een overgangszone tussen Natura-2000-gebied de Veluwe en de dorpen.

Wij bieden perspectief aan agrariërs met een natuurinclusieve bedrijfsvoering.

Wij benutten en versterken de sprengbeken voor natuur, recreatie en waterretentie.

Wat zien wij?

De Veluwe en de leefbaarheid in de dorpen staan onder druk. Er is te veel stikstof en door langdurige perioden van droogte is ook voldoende water voor natuur en landbouw niet langer vanzelfsprekend. Defensie wil het gebruik van het ASK intensiveren en uitbreiden. Daarbij hangt de dreiging van laagvliegroutes van en naar Lelystad Airport nog altijd boven ons hoofd. In onze gemeente merken we wat deze druk betekent voor de natuur, de leefbaarheid en de gezondheid van onze inwoners. We worden ons er steeds meer van bewust dat stilte en donkerte als kernkwaliteiten van de Veluwe kwetsbaar zijn. We zijn met steeds meer en willen allemaal rust, ruimte en vrijheid ervaren tijdens het wandelen, sporten en daar waar we wonen.

Onze agrariërs zorgen voor ons voedsel en zijn belangrijke beheerders van ons landschap. Hun toekomst is al decennialang onzeker door de stikstof impasse. Hierdoor staan natuur en landbouw op gespannen voet met elkaar en blijven innovaties en oplossingen te lang uit.

Op onze arme Veluwse zandgronden breiden teelten zoals bloembollen en sierheesters zich nog steeds uit. Teelten die de waterkwaliteit aantasten, de watervoorraad en de bodem uitputten en bovendien niet bijdragen aan onze voedselzekerheid. Hier boeren we achteruit.

De steeds langere perioden van droogte maken de natuur extra gevoelig voor stikstof. Samen met de naaldhoutbossen verhoogt dit het natuurbrandrisico op en rond de Veluwe. Aan de randen van en in de Veluwse bossen liggen vakantieparken en woonwijken. Eventuele schade van een natuurbrand gaat daardoor verder dan schade aan de natuur.

Het wonen, werken en recreëren op de Veluwe is ook met de komst van de wolf veranderd. In de 10 jaar dat de wolf hier leeft heeft dit tot veel zorgen geleid bij dierhouders en bewoners van Natura2000-gebieden. Op alle fronten biedt het vinden van een nieuwe balans de oplossing. Zo zit de oplossing van het stikstofprobleem juist in het versterken van de Veluwe en in de ontwikkeling van de landbouw- en recreatiesector. Natuur en landbouw versterken elkaar wanneer we er progressief mee aan de slag gaan. Dat geldt ook voor de aanwezigheid van de wolf.

Wat gaan we doen?

Vergroenen

Wij stimuleren nieuwe ideeën met **wijkcoaches** voor klimaat en leefomgeving. Zij helpen bewoners en ondernemers met vergroening en wateropvang. Het afkoppelen van dakwater voorkomt riooloverstort en watervervuiling. Het infiltreren van regenwater in de tuin, door de regenpijp af te koppelen van het riool, voorkomt dat bij droogte veel besproeid moet worden. Het opvangen van water in een regenton bespaart kraanwater. Samen met woningcorporaties en het waterschap zoeken wij naar manieren om inwoners hierbij verder te ondersteunen en hun erven en tuinen klimaat robuust in te richten.

Wij willen meer loofhout in onze gemeente om het **natuurbrandrisico** te verkleinen en de biodiversiteit te vergroten. Daarvoor stimuleren we recreatieondernemers en bewoners om loofbomen aan te planten op hun terreinen, erven en bostuinen. Binnen de dorpen leggen we vijvers en waterbuffers aan die zware buien kunnen opvangen, waardoor we wateroverlast in de dorpen voorkomen én ons grondwater aanvullen. Zo behouden we voldoende schoon drinkwater en maken we de Veluwe minder gevoelig voor droogte en stikstof.

Wij willen samen met ondernemers, de provincie, het waterschap, de omringende gemeenten en onze inwoners werken aan natuurherstel vanuit een **Veluwebrede visie**.

Langs de buitenwegen planten we bomen en stimuleren de aanwezigheid van andere planten die hier van oorsprong voorkomen. Die dragen het meest bij aan een sterke natuur. We vergroten de soortenrijkdom waar we zo van genieten. We zetten langs onze buitenwegen in op ecologisch beheer zodat ze een leefgebied worden voor allerlei soorten planten en insecten. We richten bermen ook zo in dat insecten en grotere dieren zich makkelijk van het ene naar het andere natuurgebied kunnen verplaatsen.

Wij maken inwoners, recreanten en ondernemers bewuster van de Veluwe als een groot en samenhangend ecosysteem. Dieren, planten, bossen, water en bodem vormen één geheel. We investeren in **natuur- en milieueducatie**, betere informatievoorziening over de wandel- en fietsroutes en recreatieplekken. Daarbij werken we samen met natuurorganisaties om de kennis en het begrip te vergroten. We stimuleren recreatieondernemers om bij te dragen aan een robuuste Veluwe door het vasthouden van regenwater in wadi's, het aanplanten van landschapselementen en loofbomen. Zo wordt ieder recreatiepark en camping zelf een stukje Veluwe.

Samenleven met de natuur

Samen met de provincie, het waterschap en de VNOG maken we een inspirerende en informatieve brochure. Deze helpt inwoners in en nabij **Natura-2000 gebieden** bij te dragen aan biodiversiteit en een gezonde bodem. En daarmee aan de weerbaarheid tegen natuurbranden. We geven informatie over het belang van Natura-2000 en de planten en dieren die daar leven. We laten bewoners zien welke rol zij als beheerders van bospercelen en landschapselementen kunnen vervullen en welke handelingen wel en niet gewenst of vergunningplichtig zijn. We faciliteren inwoners bij de uitvoering hiervan en stellen daarvoor waar mogelijk subsidies beschikbaar of verwijzen daarvoor naar de juiste loketten.

Wij stimuleren de **lokale productie en verkoop** van groenten en boerderijproducten uit de directe omgeving. Dit vergroot de beleving en de waardering van het landelijk gebied. Boerenmarkten versterken het groene imago en zorgen voor een gezellige levendigheid in onze dorpen. Dit versterkt ook ons toeristisch profiel en de veerkracht van onze lokale economie

Wij benoemen **rust, stilte en donkerte** als kernkwaliteiten van de Veluwe. We stimuleren recreatieondernemers om dit te promoten en hieraan bij te dragen door verlichting en activiteiten op recreatieparken aan te passen. Het zien van een heldere sterrenhemel, donkerte voor nachtdieren en voor de bezoeker zelf zijn een unieke belevenis. In het buitengebied kiezen we op doorgaande routes voor slimme openbare verlichting die bijvoorbeeld alleen aanspringt als er iemand langsfietst — veilig voor mensen, rustig voor de natuur.

Natuur en leefomgeving in balans

Wij maken een **overgangszone** tussen Natura-2000-gebied de Veluwe en de dorpen waar samen met boerenbedrijven en recreatieondernemers de natuur versterkt wordt. Samen met de provincie en het waterschap scheppen we de voorwaarden om deze groene zone rondom de Veluwe te versterken. Zo ontstaat er een buffer tussen de rust in de natuur en de levendigheid in de dorpen. We ontlasten en beschermen de kwetsbare natuur. En we ontwikkelen een gebied met aantrekkelijke routes waar ruiters, fietsers en hondenbezitters volop ruimte krijgen. We zetten in op maatregelen die de natuur rust en herstel geven, zoals slimme zonering, duidelijke bezoekersstromen en bescherming van kwetsbare gebieden. Daarnaast stimuleren we inwoners en recreanten om respectvol om te gaan met wild en natuur.

De aanwezigheid van groot **wild** gaat in onze Veluwse gemeente al decennialang om de balans tussen natuur, landbouw en veiligheid. Met de komst van **wolven** gaat landbouwschade verder dan vraatschade in maisvelden en akkers door zwijnen, edelherten en dassen. En veiligheid gaat verder dan het risico op wildaanrijdingen. Inmiddels zijn er wolvenaantallen op vee en op huisdieren. Recreanten en bewoners in en nabij natuurgebieden voelen zich onveilig door de aanwezigheid van de wolf. Veel zorgen en angst komen voort uit het niet weten wat te doen als we een wolf tegenkomen. Dat heeft er ook toe geleid dat sommige wolven hun schuwheid lijken te zijn verloren. Tien jaar na de komst van de eerste wolf in onze gemeente is het tijd om dit onderwerp bespreekbaar te maken zonder tegenover elkaar te staan. D66 wil het leren omgaan met de wolf daadwerkelijk handen en voeten te geven. Wij vinden dat niet alleen een verantwoordelijkheid van de provincie.

Daarom richten wij ons op een **gebiedsgerichte aanpak** vanuit een samenwerking tussen onze buurgemeenten en de provincie. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen **natuurgebied** en **landelijk gebied**. In natuurgebieden zijn toeristen en recreanten te gast. Als gast wordt het leefgebied van alle in het wild levende dieren en het belang van de natuur gerespecteerd. De wolf is daar van toegevoegde waarde. We pleiten ervoor dat wolvenconsulenten beschikbaar zijn voor inwoners, dierhouders en recreatieondernemers in en nabij Natura-2000 gebieden, zodat zij weten hoe te handelen om confrontaties te voorkomen. Dierhouders worden geadviseerd en krijgen hulp bij het beschermen van hun dieren én het weren van wolven. Bezoekers en bewoners in het landelijk gebied weten hoe ze confrontaties met wolven kunnen voorkomen en hoe ze wolven op afstand en schuw moeten houden. Zo behouden wolven hun natuurlijke schuwheid en is duidelijk dat zij in de woonomgeving van mensen en de leefgebieden van vee niet gewenst zijn.

D66 kiest voor een toekomst waarin mens, natuur en economie in balans zijn. De landbouw maakt daar volwaardig deel van uit. Boeren verdienen een helder en duurzaam perspectief. Wij willen samen met hen bouwen aan een toekomstbestendig verdienmodel: landbouw die de bodem en het landschap herstelt en bijdraagt aan de voedselzekerheid. Landbouw en veeteelt die bijdragen aan een goed waterbeheer, de biodiversiteit versterkt en het dierenwelzijn serieus neemt. Met een sterke **lokale afzetmarkt** voor het voedsel en de producten die hier worden verbouwd. We geven daarmee volop ruimte aan natuurinclusieve landbouw.

De **sprengenbeken** in onze gemeente zijn cultuurhistorisch en ecologisch zeer waardevol. Kasteel Cannenburch dankt zijn ligging en rijkdom aan de sprengenbeken met hun watermolens en wasserijen. Ook de Kopermolen in Zuuk is samen met zijn omringende hooilanden en wijerd een uniek monument aan de benedenloop van de Verloren Beek. De sprengenbeken doorsnijden onze gemeente op veel plaatsen van de Veluweflank tot aan de Grift, maar zijn voor velen onzichtbaar en onbekend. Ze kunnen naast de cultuurhistorie en de biodiversiteit een grote rol spelen om onze gemeente meer klimaatrobust te maken. Samen met de provincie en het waterschap worden de beekdalen robuust ingericht zodat ze meer water bufferen en wateroverlast elders helpen te voorkomen.

Bruisende economie

Bruisende economie

Ondernemers maken onze dorpskernen bruisend en zorgen voor een sterke lokale economie. Van agrariërs en recreatieondernemers tot aan mkb'ers en internationale bedrijven: samen zorgen zij voor werk, voorzieningen en levendige dorpen. Wij kiezen voor een economie die lokaal goede banen creëert, duurzaam groeit en kansen biedt aan jongeren om hier te wonen, te werken en te ondernemen.

- Wij willen dé ondernemersvriendelijke gemeente zijn.
- Wij kiezen voor kwalitatief hoogwaardig toerisme en recreatie in alle seizoenen.
- We investeren in de groei en baankansen in de zorg, de bouw en de industrie.
- We geven ruimte aan talent door te investeren in onderwijs en het werk van de toekomst.
- We pakken de netcongestie en de stikstofproblematiek aan.
- We investeren in de bereikbaarheid van onze gemeente.

Wat zien we?

De economie van de gemeente Epe is veelzijdig. Recreatie en toerisme vormen een belangrijke pijler en leveren werk en bestedingen op voor de horeca, winkels en lokale diensten. Tegelijk zijn we van oudsher een plattelandsgemeente met een sterke agrarische basis en ondernemers in en rond het landelijk gebied. Onze gemeente heeft maakbedrijven en technische bedrijvigheid met een lange lokale geschiedenis. En we hebben een brede laag van mkb, zelfstandigen en dienstverleners die het dagelijkse leven in de dorpen mogelijk maken.

Ondernemers willen investeren, verduurzamen en innoveren, maar lopen tegen praktische belemmeringen aan. Personeelstekorten en vergrijzing maken het lastiger om vacatures te vullen en vakmanschap te behouden. Regels en vergunningprocedures brengen vertraging, onzekerheid en onnodige bedrijfsrisico's met zich mee. En de fysieke ruimte voor bedrijfsontwikkeling of uitbreiding is schaars. Ook digitalisering en verduurzaming vragen investeringen en nieuwe kennis.

Een zichtbare rem is de beperkte capaciteit op het elektriciteitsnet. Netcongestie raakt zowel nieuwe aansluitingen als uitbreidingen en daarmee de verduurzaming van bestaande bedrijven. Hierdoor worden plannen soms uitgesteld of duurder, juist op momenten dat ondernemers vooruit willen. Ook stikstof speelt een grote rol: het zorgt voor onzekerheid en vertraging bij plannen én bij ontwikkelingen die afhankelijk zijn van vergunningen en ruimte.

Tegelijkertijd liggen er kansen. De combinatie van natuur, ondernemerschap en maatschappelijke opgaven in de zorg, de woonopgave en het klimaat, bieden een nieuw en duurzaam verdienvermogen. Wie zien baankansen in de zorg, de bouw en de industrie. De aanwezigheid van regionale onderwijsnetwerken kan de lokale innovatie versnellen en jongeren binden aan kansrijke banen. Lokale en regionale samenwerking tussen bedrijven, onderwijs en andere gemeenten maken onze economie robuuster en kansrijker.

Wat gaan we doen?

Een ondernemersvriendelijke gemeente

Het begint met de wil en mindset om ondernemers en werkgevers te helpen starten, groeien en te vergroenen en daarvoor een effectieve structuur te bieden.

D66 wil een **Ondernemersloket** creëren met sterke accountmanagers en waar alle diensten voor ondernemers onder één dak vallen, zodat zij niet van het kastje naar de muur worden gestuurd. Denk hierbij aan vragen over subsidies, vergunningen, aanbestedingen, uitbreiding, arbeidsmarkt, arbeidsmigratie, bij- en omscholing, co-working faciliteiten, digitalisering, en toegang tot (boven)regionale netwerken zoals de Stedendriehoek en financiële middelen en fondsen.

Wij willen **innovatieve projecten en pilots** actief stimuleren, bijvoorbeeld bij urgente maatschappelijke opgaven in de zorg, wonen en het klimaat. Voor deze maatschappelijke opgaven wil D66 met het bedrijfsleven en het onderwijs de mogelijkheden voor een publiek private samenwerking verkennen.

Wij lobbyen in de regio en bij de provincie voor een regionaal **stikstof fonds** om agrariërs te helpen die de wil hebben om stappen te maken naar een gezond, duurzaam en schoon bedrijf. Dit fonds biedt ook mogelijkheden voor agrariërs die willen stoppen om andere toekomstperspectieven te verkennen.

Economische ontwikkeling houdt niet op bij de gemeentegrenzen. Wij blijven actief in de **Stedendriehoek**. Door de krachten en financiële middelen te bundelen in het **regionale ecosysteem** kunnen we krachtiger werken aan een duurzame en wendbare economie en arbeidsmarkt. D66 wil de toegang tot dit netwerk makkelijker toegankelijk maken voor onze lokale bedrijven.

Toerisme en recreatie met kwaliteit in alle seizoenen

De toeristische-recreatie sector is van groot economisch en sociaal belang voor de lokale economie (winkels, horeca en andere voorzieningen) en leefbaarheid. Tegelijkertijd is de sector gevoelig voor seizoenspieken wat vraagt om een betere benutting van een **recreatief jaarrond aanbod** met meer kansen voor de continuïteit in werkgelegenheid en in de voorzieningen.

D66 zet in op **kwaliteitstoerisme en ecotoerisme** in alle seizoenen: aantrekkelijk voor bezoekers én in balans met natuur en leefbaarheid. Het spreiden van bezoekers door het jaar heen komt ten goede aan de continuïteit van de voorzieningen, evenementen en culturele activiteiten. En het verhoogt de verblijfskwaliteit voor bezoekers, draagt bij aan de gezelligheid en reuring en vergroot de leefbaarheid voor inwoners.

D66 wil dat de gemeente een goede gastheer is en zich als **strategische partner** opstelt op het gebied van marketing en promotie.

Investeren in groei en baankansen in de zorg, industrie en bouw

Voor veel bedrijven is een tekort aan geschikt personeel de belangrijkste belemmering voor verdere ontwikkeling. D66 wil investeren in groeisectoren waar lokaal en regionaal duurzame **baankansen** liggen nu en in de toekomst.

In de Veluwe Stedendriehoek is de **sector zorg en welzijn de grootste sector met banengroei**. Door de vergrijzing en aanhoudende zorgvraag blijft de zorg en de werkgelegenheid in de zorg groeien. Daarbij speelt in de Veluwe Stedendriehoek dat sprake is van een relatief oud werknemersbestand. Van alle werknemers in de zorg en welzijn is maar liefst 15% 60 jaar of ouder. Daarnaast gaan technologische ontwikkelingen in de zorg hard. Er is grote behoefte aan gekwalificeerd personeel. Investeren in de zorg is dus geen keuze maar noodzaak.

De industrie maakt de **transitie** naar minder door hergebruik of andere grondstoffen, schonere energie en productie en afvang en opslag van broeikasgassen. Daarnaast maakt de industrie ook een digitaliseringsslag door. Deze transitie vraagt om mensen met nieuwe kennis van procestechniek, werktuigbouw, elektrotechniek, ICT en kwaliteit en veiligheid.

Er is veel vraag naar (nieuwe) woningen waaraan nu niet kan worden voldaan. Verwacht wordt dat het nieuwe kabinet het bouwen, **transformeren en verduurzamen van woningen** tot topprioriteit maakt. Maar denk ook aan het installeren van warmtepompen, zonneboilers en zonnepanelen en de aanleg van warmtenetten en elektriciteitsnetten. De werkgelegenheid in de bouwsector zal naar verwachting sterk gaan toenemen.

Talent, onderwijs en toekomst van werk

De krapte op de arbeidsmarkt raakt veel sectoren in de gemeente Epe: van techniek en productie tot zorg, recreatie en horeca. D66 kiest voor samenwerking op het gebied van **talentontwikkeling**, onderwijs en werk.

Wij investeren in een aantrekkelijk woon, leer- en werkklimaat voor huidige en toekomstige jonge inwoners van binnen en buiten de gemeente. Met het onderwijs maken we afspraken over **doorlopende leerlijnen** zodat jongeren toegerust zijn op en meebewegen naar toekomstig werk.

Wij brengen gemeente, onderwijs en bedrijfsleven dicht bij elkaar. We maken **meer stage- en leerwerkplekken** mogelijk, stimuleren praktijkopdrachten en zorgen dat jongeren en zij-instromers sneller de weg vinden naar werk in onze gemeente. Initiatieven zoals de Techniek Brouwerij laten zien wat er kan als scholen en bedrijven samenwerken. Op deze manier nodigen we nieuw talent uit in de gemeente en maken we het voor de jongeren aantrekkelijker om hier te blijven wonen en werken.

Hoe werken en besturen wij?

D66 zet in op een eerlijke, open en moderne manier van besturen. Wij zetten de lijn door van een politiek die transparant, nuchter en dichtbij inwoners staat. Onze inwoners en ondernemers weten waarom besluiten worden genomen en dat ze invloed kunnen uitoefenen op hun leefomgeving. We zetten in op een gemeente die luistert, uitlegt en verantwoordelijkheid neemt. Die duidelijk is over wat wel en ook wat niet kan en daarover in begrijpelijk taal communiceert.

Voor D66 begint de formatie met een onafhankelijke informateur waarbij alle partijen gelijkwaardig deelnemen. Een nieuw raadsprogramma wordt gedragen door de hele raad. Per onderwerp zoeken we brede steun: de beste ideeën staan centraal staan, ongeacht de politieke kleur.

D66 betreft inwoners aan het begin van projecten met extra inspraak bij grote besluiten. Participatie is hard werken aan de voorkant van processen en heldere verwachtingen scheppen. Niet alles kan altijd voor iedereen.

Wij onderzoeken de mogelijkheden naar digitale soevereiniteit van de gemeentelijke organisatie, zodat deze onafhankelijk wordt en blijft van enkele techgiganten. Daarbij richten we ons op Europese en open source oplossingen. Mooie voorbeelden van hoe het kan, zijn al te vinden in Duitsland en Frankrijk. Waar mogelijk zoeken we hierbij de samenwerking met andere regiogemeenten en dringen we er bij de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) op aan om landelijk prioriteit te geven aan dit onderwerp.

Financiële focus

Inleiding

De financiële positie van onze gemeente is gezond en dat moeten we zo houden. We moeten geen onnodige financiële risico's nemen. Wel wordt nog steeds ruim begroot. We zullen kritisch blijven op alle reserves in de begroting. De verhouding tussen beschikbaar budget en reserves mag wat beter in balans worden gebracht. Hierdoor krijgen we meer bestedingsruimte voor nieuwe initiatieven.

Wij willen in principe geen rekeningen doorschuiven naar de toekomst. Dat doen we alleen als er grote investeringen nodig zijn om de leefbaarheid, het klimaat en de duurzaamheid voor de generaties na ons sterk te verbeteren. Zij zullen liever een goed klimaat en een goede leefbaarheid in onze gemeente willen hebben. Daarvoor mag de toekomstige generatie(s) best een deel van de rekening betalen.

D66 wil een efficiënt ambtenarenapparaat en een goede collegiale samenwerking in de regio.

1. Levendige dorpen en betaalbaar wonen – Fijne buurten waar je je thuis voelt

Onze dorpen verdienen toekomstkracht. D66 kiest voor slimme investeringen die wonen, de leefbaarheid en de saamhorigheid versterken — zonder de financiële gezondheid van de gemeente uit het oog te verliezen.

Daarom investeren wij in:

- Dorpsvisies die richting geven aan groei en leefbaarheid
- Lokale evenementen die bruisen
 - Betere vergunningsondersteuning
 - (Gedeeltelijke) vergoeding van extra kosten
 - Meer ambtelijke begeleiding
- Innovatieve woonoplossingen
- Sterke buurtpunten en moderne bibliotheken
- Toegankelijke kunst, cultuur, sport en recreatie
- Behoud van voorzieningen: geen hogere tarieven met minder kwaliteit

2. Iedereen doet mee – Gelijke kansen voor alle inwoners

Iedereen moet kunnen meedoen. D66 kiest voor een gemeente die risico's beheerst, kansen creëert en inwoners ondersteunt waar dat nodig is.

Daarom investeren we in:

- Een sterke participatiestructuur
- Koppel-Swoe ontwikkelt een programma, wij financieren het
- Meer jongerenwerk en mentorschap
- Preventie van mentale en fysieke problemen
- Duurzaamheidsregelingen die vooral lage inkomens helpen
- Toegankelijke voorzieningen voor iedereen

3. Gezond opgroeien, bewegen en oud worden – Sterke mentale en fysieke gezondheid

Gezondheid is de basis van een sterke samenleving. D66 investeert in gezonde scholen, vitale inwoners en een gemeente die preventie serieus neemt.

Daarom investeren we in:

- Duurzame financiële keuzes die toekomstige generaties versterken
- Een gezond binnenklimaat in alle schoolgebouwen
- Sport- en beweeginitiatieven die iedereen bereiken
- Laagdrempelige mentale ondersteuning
- Preventieprogramma's die problemen vóór zijn

4. Zorg voor natuur en landschap – Ons kostbaarste bezit

Onze natuur is uniek — en kwetsbaar. D66 kiest voor investeringen die landschap, biodiversiteit en leefomgeving beschermen én versterken.

Daarom investeren we in:

- Duurzame maatregelen voor inwoners en gemeente
- Eerlijke verdeling van kosten en baten van verduurzaming
- Wijkcoaches Klimaat/Energie/Natuur die inwoners helpen stappen te zetten
- Extra stimulans voor verenigingen en instellingen om te verduurzamen
- Bescherming en versterking van natuur en landschap als blijvende prioriteit

5. Bruisende lokale economie – Duurzaam ondernemen, lokaal werken

Een sterke lokale economie vraagt om lef, innovatie en samenwerking. D66 investeert in ondernemers, vakmanschap en een duurzame economische toekomst.

Daarom investeren we in:

- Nieuwe ontwikkelingen die economie én leefomgeving versterken
- Een ondernemersloket met gespecialiseerde accountmanagers
 - Toerisme, arbeidsmarkt, landbouw, energie
- Versterking van de Techniek Brouwerij als broedplaats voor innovatie & onderwijs
- Betere ondersteuning van evenementenorganisaties
 - Ook financieel bij veiligheid en organisatie
- Een duidelijke focus op de duurzame toerist